

Pieter De Buysser

Voorwaarts: achterwaarts!

Omdat je aan polarisering alleen een trommelvliesontsteking dreigt over te houden: een gesprek met Karl van den Broeck, de kersverse adjunct-hoofdredacteur van Knack, en voordien chef Cultuur van De Morgen. In die hoedanigheid was van den Broeck veelal de populistische pisaal van dienst. Altijd bereid om op blinde vlekken gewezen te worden, nam ik de temperatuur op van de specifieke, en tegelijk exemplarische verhouding die Karl van den Broeck heeft met de avant-garde.

KARL VAN DEN BROECK Ik was tijdens mijn studies een ongelooflijke fan van T.S. Eliot en Ezra Pound, echt dwepen, ik ging daarmee in bad. Binnen de ontwikkeling van de literatuur waren dat zeer progressieve dichters, maar maatschappelijk waren het uitgesproken reactionaire burgers. Pound is bij het fascisme terecht gekomen als propagandist van Mussolini. Eliot is altijd een heel aristocratische Brit gebleven en alle democratische tendensen binnen de samenleving zijn aan hem voorbij gegaan. Meteen werd mij duidelijk dat avant-garde een begrip is dat op twee fronten speelt. Er is zowel sector-interne avant-garde, die zich bezig houdt met de literatuur, de beeldende kunst, of de avant-garde zelf, en hoe die evolueert. En er is binnen de kunst de maatschappelijke avant-garde, die zich ent op politieke of zelfs economische vernieuwingen. Wat mij interesseert aan de avant-garde is dat ze de weg bereidt voor

iets anders. Om de terminologie van de oorlogsvoering aan te houden: de frontlinie. Als je een ploeg vooruitstuurt om zich 100 meter verder in te graven, dan doe je dat niet om die te laten afknallen. Je hoopt dat die een bres kunnen slaan waar nadien iedereen door kan: dat is een vruchtbare avant-garde. Een steriele avant-garde is er één die een put graaft, daar veilig in gaat zitten en wacht tot de oorlog voorbij is. Een beetje een metafoor voor heel wat kunstenaars op dit moment, heb ik de indruk. Laat de wilde horde maar over ons trekken, wij zitten in onze put, onze kelder of onze bunker, en hopen dat de vijand buiten blijft. Dat is geen avant-garde: dat is het thuisfront, vrouwen en kinderen doen dat, de echt moedige mensen doen dat niet. Maar een avant-garde die woest uit loopgraven stormt en zich laat afknallen als een bende idioten, daar hebben wij ook niets aan. Avant-garde moet het instrumentarium

verbreden zodat de realiteit beter kan worden uitgebeeld, zodat er naar meer realiteit kan worden gestreefd.

PIETER DE BUYSER Waarom moet de realiteit worden uitgebeeld?

VAN DEN BROECK Omdat dat natuurlijk de kern is van de kunst. Ik bedoel, je bent als kunstenaar in de wereld geworpen en je hebt daar problemen mee, je wil je daartoe verhouden. Je wil die realiteit doorgronden, en mijn voorkeur gaat dan uit naar de kunst die zich bezighoudt met de samenleving die wij bouwen, dat is dan politieke kunst, politiek in de zin van de polis die wij vormen.

PDB Wat zijn de avant-gardetechnieken die daarin slagen?

VDB Bijvoorbeeld de *stream of consciousness*, een uitvinding van de avant-garde van de 20^e eeuw om de realiteit dichter te benaderen. Tegenwoordig vind je dat bij Pieter Aspe en duizenden lezers kunnen daar nu mee van profiteren. Een voorbeeld van vandaag zie je ook bij de *reality TV*: de fictie wordt beter van de experimenten van de *reality TV*. Dat is avant-garde die een bres slaat en er uiteindelijk voor zorgt dat de rest volgt.

PDB Waar naartoe?

VDB Ik ben nu een boek aan het lezen van Anton Roosens, Vlaams-nationalist en communist, vorig jaar gestorven, links progressief dus gemarginaliseerd door de Vlaamse beweging, Gramscist eigenlijk. Die heel zijn leven heeft proberen aan te tonen dat culturen unificerende tendensen hebben. Om zichzelf in stand te houden probeert een cultuur verschillen te incorporeren. Hij geloofde in het interculturele, niet in het multiculturele. Een cultuur sterft als ze zich vasthoudt aan haar verworvenheden. Het Vlaams Belang en de commerciële sector, in deze de objectieve bondgenoot van het Belang, willen beproefde, herkenbare formules. Gramsci en zijn Vlaamse volgeling Anton Roosens zeggen: de volwassenheid van een

cultuur kan je maar afmeten aan de mate waarin ze in staat is om om te gaan met nieuwe impulsen. 'Ermee omgaan' wil niet zeggen ze negeren –wat de multiculturele samenleving wél doet– maar ze toetsen aan dingen die wij doen, die onze smaak, gewoonten en waarden uitdagen.

Gramsci en Roosens zeggen: avant-garde kan maar vruchtbaar zijn als ze aansluiting vindt bij de meest actieve, levende klasse. Dat was in hun tijd de arbeidersklasse, nu is dat de middenklasse.

PDB En die aansluiting is er nu niet?

VDB Nee.

PDB Ook al zijn er nooit zoveel en zo'n verschillende theaters geweest in Vlaanderen als nu, en zitten daarenboven de zalen redelijk goed vol?

VDB Ja, maar met gelijkgestemden. Akkoord dat niet alle theater er voor iedereen is, maar er moet wel voor iedereen theater zijn. Nu is er alleen autonome kunst. De gedachte van de autonome kunst is ontstaan uit de kater van de maakbare samenleving. In de 20^e eeuw hebben de avant-gardes zich nog gelieerd met ideologieën: *Van nu en Straks*, was een revolutionair, progressief links blad. August Vermeylen zat in het parlement: burgerplicht. Maar met het verlies van de ideologieën waarmee die avant-gardes zich lieerden, is de poging om een vruchtbare avant-garde te ontwikkelen verloren gegaan.

Terwijl laten de avant-gardes van vandaag wel de commerciële logica en kapitalistische ideologie diep doordringen in hun eigen praktijk. Waarom moet de Singel jaarlijks een verhoging hebben van haar subsidies? Puur marktkapitalisme: omdat de uitkoopsommen van die internationale sterren ieder jaar duurder worden. En dan zitten ze te kakken op de commerciële sector. Waarom moeten wij met ons belastinggeld mee betalen om topproducties te zien aan prijzen die opgedreven worden volgens een kapitalistische logica? Ik wil ze niet meer zien. En dan is de minister een populist en commerciële boy? Sorry, de Singel zou moeten zeggen tegen al die grote jongens: jullie komen er niet meer in. Dan kunnen ze in het Sportpaleis terecht. En daar horen ze: dan moeten ze de ticketprijs maar verhogen, velen zijn bereid duur te betalen voor cultuur die ze echt willen zien. Voor Kylie

Minogue betalen ze snel een paar honderd lappen. Het probleem is dat er geen maatschappelijk draagvlak is voor die subsidies, zelfs niet voor theater.

PDB Maar avant-garde zou toch geen avant-garde meer zijn als er al meteen een maatschappelijk draagvlak voor zou zijn?

VDB Ja, maar nu is er alleen maar avant-garde. En dan nog steriele avant-garde, omdat de middenklasse die er door vernieuwd zou moeten worden niet komt kijken. Er is geen geschiedenis, geen centrum, zelfs geen canon meer. De strafte avant-garde die ik dit jaar gezien heb was *Death of a Salesman* in het Toneelhuis. Het is een vernieuwend statement om nog eens traditioneel theater in de Bourla te brengen. Een politiek stuk, met schitterende acteurs die hun rol nog echt acteerden in een decor dat duidelijk herkenbaar een decor was.

Ik heb nooit begrepen waarom de theatersector zich zo heeft teruggetrokken in haar elitarisme. Waarom bijvoorbeeld het Theaterfestival niet houden zoals de boekenbeurs: daar zit ook Montignac naast Van Bastelaere. Voor de aanvaarding van het betere boek is zoiets geweldig. Zet op het festival toch ook Joop van den Ende, de winnaars van het landjuweel, de mannen van de sociaal-artistieke sector en de nieuwlichters. Er moeten dringend een paar significante collectieve momenten komen om het draagvlak te verstevigen.

Al was het maar omdat daardoor gewoon meer mensen het theater binnen en buiten stappen om te gaan kijken naar plat entertainment, zodat ze op zijn minst zich niet meer de vraag stellen: waarom geven wij ons geld aan het theater? De sector moet aanvaarden dat 'kwaliteit' niet alleen kwaliteit is voor hippe hooggeschoolden. Als er heel veel mensen nu graag naar *De paradijsvogels* gaan kijken, waarom mag dat dan niet in het theater? Wie schrijft de moderne *paradijsvogels*? Dat is Knarf Van Pellecom, die schrijft scenario's voor *Thuis* en *Familie*. Dan zegt de sector: zie, het gebeurt al op TV, dan moeten wij dat toch niet meer doen. Maar zo vergeet ze dat ze haar humus wegveegt.

PDB Is het verhogen van dat maatschappelijk draagvlak een verantwoordelijkheid die je kunstenaars kan toevertrouwen?

VDB Nee, ik heb niets tegen elitaire kunst,

ik heb iets tegen een elitaire sector. En die sector zelf heeft daar ook maar beperkte mogelijkheden toe. Net zomin als de democratie gered en het Vlaams Belang verslagen gaat worden vanuit het departement van Anciaux. Je kan maar een steentje in een rivier gooien.

Maar voor de sector zie ik bijvoorbeeld drie dingen die ze kan doen. Ten eerste: lief zijn voor elkaar. Het verleden koesteren. Dat ze zeggen tegen Chris Lomme: ge zijt een chique madam, we gaan u een prijs geven en u huldigen voor een hele zaal. Soigneur uw canon. Ten tweede: diversiteit in je publiek krijg je alleen als er diversiteit is in je aanbod. Geef thrillers voor thrillerliefhebbers en highbrow-voorstellingen voor highbrowfanaten. Ten derde: koppel de artistieke werking los van de infrastructurele. Spreiding, communicatie en diversiteit van het aanbod komen niet meer toe aan de makers, maar aan de overheid die –door middel van pluralistisch samengestelde raden van bestuur en autonome bestuurders– programmeert en de zaal uitbaat.

PDB Is er volgens jou een taak die een krant heeft te vervullen ten opzichte van de avant-garde?

VDB Essentieel natuurlijk. Precies om te komen tot een vruchtbare avant-garde die invloed kan uitoefenen op de mainstream heb je media nodig. Ik denk dat het onze plicht is daar actief aan mee te werken. Daarom mag een recensie geen wetenschappelijk artikel zijn, zelfs geen kritiek. Een recensie is een journalistiek stuk voor de geïnteresseerde leek. De beste recensenten zijn degenen die vanuit de journalistiek vragen 'wie, wat, hoe, wanneer', en die hoeven niet uit de sector zelf te komen. Recensies schrijven is aartsmoeilijk, want je mag ook de specialisten niet ontgoochelen, anders verlies je je geloofwaardigheid.

PDB Zie je ergens vruchtbare avant-garde?

VDB In de sociaal-artistieke sector. Dat is interessant, nog onvoldragen maar boeiend en maatschappelijk betrokken. Dat zijn echte verhalen over echte mensen. Die experimenteren ook vormelijk. Ik heb soms wel bedenkingen bij hun miserabilisme. Ik denk dan: kijk toch eens hoe TV één dat doet! Het Eiland zit vol weerbarstige technieken.

PDB Dank je wel. ☺